

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (devátého senátu)

21. září 2023 *

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 93/13/EHS – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Hypoteční úvěr indexovaný na cizí měnu – Kritéria pro posouzení zneužívající povahy přepočítacích klauzulí – Vnitrostátní rejstřík obsahující klauzule všeobecných obchodních podmínek považované za zakázané – Informační povinnost“

Ve věci C-139/22,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím Obvodního soudu pro Varšavu-město ve Varšavě, Polsko (Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie) ze dne 18. ledna 2022, došlým Soudnímu dvoru dne 25. února 2022, v řízení

AM,

PM

proti

mBank S. A.,

za účasti:

Rzecznik Finansowy,

SOUDNÍ DVŮR (devátý senát),

ve složení: L. S. Rossi, předsedkyně senátu, S. Rodin (zpravodaj) a O. Spineanu-Matei, soudci,

generální advokát: A. M. Collins,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za AM a PM: W. Bochenek a T. Zaremba, radcowie prawni,

* Jednací jazyk: polština.

- za mBank S. A.: A. Cudna-Wagner, radca prawny, a B. Miąskiewicz, adwokat,
- za polskou vládu: B. Majczyna a S. Żyrek, jako zmocněnci,
- za portugalskou vládu: P. Barros da Costa, A. Cunha, B. Lavrador, L. Medeiros a A. Pimenta, jako zmocněnkyně,
- za Evropskou komisi: I. Galindo Martín, S. L. Kaléda, U. Małecka a N. Ruiz García, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi AM a PM, dvěma spotřebiteli, na straně jedné a společností mBank S. A. na straně druhé, jehož předmětem je použití ujednání všeobecných obchodních podmínek ze strany společnosti mBank S. A. zapsaných do vnitrostátního rejstříku klauzulí, které byly prohlášeny za zakázané (dále jen „vnitrostátní rejstřík zakázaných klauzulí“).

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Dvacátý čtvrtý bod odůvodnění směrnice 93/13 zní:
„[...] soudy nebo správní orgány členských států musí mít k dispozici odpovídající a účinné prostředky, aby zabránily dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách se spotřebiteli.“
- 4 Článek 2 písm. b) této směrnice stanoví:
„Pro účely této směrnice se rozumí:
[...]
b) ‚spotřebitelem‘ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání.“

5 Článek 3 uvedené směrnice stanoví:

„1. Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

2. Ujednání je vždy považováno za nesjednané individuálně, jestliže bylo sepsáno předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah ujednání, zejména v souvislosti se smlouvou uzavíranou adhezním způsobem.

Skutečnost, že některé aspekty ujednání nebo jedno konkrétní ujednání byly sjednány individuálně, nevylučuje použití tohoto článku na zbytek smlouvy, jestliže celkové posouzení smlouvy ukazuje, že jde o smlouvu uzavíranou adhezním způsobem.

Jestliže některý prodávající nebo poskytovatel tvrdí, že určité standardní ujednání bylo sjednáno individuálně, je povinen o tom předložit důkaz.

3. Příloha obsahuje informativní a nevyčerpávající seznam ujednání, která mohou být považována za zneužívající.“

6 Článek 4 téže směrnice stanoví:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

2. Posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání se netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

7 Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13 zní takto:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“

8 Článek 7 odst. 1 a 2 této směrnice stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabráňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.

2. Prostředky uvedené v odstavci 1 musí zahrnovat právní předpisy, podle nichž se osoby nebo organizace, které mají podle vnitrostátních právních předpisů oprávněný zájem na ochraně spotřebitelů, mohou v souladu s vnitrostátními právními předpisy obrátit na soud nebo příslušné správní orgány s žádostí o rozhodnutí, zda smluvní ujednání sepsaná pro obecné použití jsou zneužívající, aby tak mohly použít vhodné a účinné prostředky k zabránění dalšímu použití takových ujednání.“

9 Článek 8 uvedené směrnice stanoví:

„Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele.“

Polské právo

10 Článek 76 Ústavy Polské republiky (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej) stanoví:

„Orgány veřejné moci chrání spotřebitele, uživatele a nájemce před činnostmi, které ohrožují jejich zdraví, soukromí a bezpečnost, jakož i před nekalými obchodními praktikami. Rozsah této ochrany stanoví zákon.“

11 Článek 22¹ občanského zákoníku (ustawa – Kodeks cywilny), ze dne 23. dubna 1964 (Dz. U. z roku 1964, částka 16, č. 93), ve znění použitelném na věc v původním řízení (dále jen „občanský zákoník“) stanoví:

„Za spotřebitele se považuje fyzická osoba, která s prodávajícím nebo poskytovatelem uskutečňuje právní jednání, které přímo nesouvisí s její podnikatelskou nebo profesní činností.“

12 Článek 58 § 1 občanského zákoníku stanoví:

„Právní jednání, které odporuje zákonu nebo směřuje k jeho obcházení, je neplatné, nestanoví-li zvláštní ustanovení jiný výsledek, zejména že neplatná ujednání právního jednání se nahrazují příslušnými ustanoveními zákona.“

13 Článek 385¹ § 1 až 3 tohoto zákoníku zní:

„1. Ujednání smlouvy uzavřené se spotřebitelem, která nebyla individuálně sjednána, nejsou pro spotřebitele závazná, pokud upravují jeho práva a povinnosti v rozporu s dobrými mravy a hrubě poškozují jeho zájmy (zakázaná smluvní ujednání). To neplatí pro ujednání, která vymezují hlavní plnění stran, včetně ceny nebo odměny, pokud jsou formulována jednoznačně.

[...]

3. Smluvní ujednání nejsou individuálně sjednána, pokud na jejich obsah neměl spotřebitel skutečný vliv. Jedná se zejména o smluvní ujednání převzatá ze vzorové smlouvy navržené spotřebiteli protistranou.“

14 Článek 385² občanského zákoníku zní následovně:

„Soulad smluvního ujednání s dobrými mravy se posuzuje k okamžiku uzavření smlouvy s ohledem na její obsah, okolnosti jejího uzavření a s přihlédnutím ke smlouvám, které s ní souvisejí a obsahují ujednání, které je předmětem posouzení.“

- 15 Článek 479³⁶ občanského soudního řádu (ustawa – Kodeks postępowania cywilnego), ze dne 17. listopadu 1964 (Dz. U. z roku 1964, částka 43, č. 296), ve znění použitelném na věc v původním řízení (dále jen „občanský soudní řád“), stanovil:

„K řízení o prohlášení ujednání vzorové smlouvy za zakázaná je příslušný Krajský soud ve Varšavě – soud pro ochranu hospodářské soutěže a spotřebitelů [(Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Polsko)]“.

- 16 Článek 479⁴² § 1 občanského soudního řádu stanovil:

„Pokud soud žalobě vyhoví, uvede ve výroku rozsudku ujednání vzorové smlouvy, která byla prohlášena za zakázaná, a zakáže jejich používání.“

- 17 Článek 479⁴³ občanského soudního řádu zněl následovně:

„Pravomocný rozsudek nabývá účinků vůči třetím osobám okamžikem zápisu ujednání vzorové smlouvy, které bylo prohlášeno za zakázané, do rejstříku uvedeného v čl. 479⁴⁵ § 2.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 18 Dne 7. října 2009 uzavřeli žalobci v původním řízení, kteří jsou manžely, se společností mBank smlouvu o hypotečním úvěru pro fyzické osoby indexovaném směnným kurzem švýcarského franku (CHF) (dále jen „smlouva o úvěru dotčená v původním řízení“). Předmětem této smlouvy byl úvěr ve výši 246 500 polských zlotých (PLN) (přibližně 54 560 eur). Uvedená smlouva stanovila pohyblivou úrokovou sazbu, jíž byla určena základní úroková sazba 3 Month London Interbank Offered Rate (LIBOR 3M) pro měnu, v níž byl tento úvěr poskytnut, navýšenou o pevnou marži banky ve výši 2,70 %, po celou dobu trvání uvedeného úvěru.
- 19 Žalobci v původním řízení podepsali v rámci smlouvy o úvěru dotčené v původním řízení prohlášení, že se seznámili s riziky spojenými s uzavřením této smlouvy a s jejími podmínkami.
- 20 V době podání žádosti o úvěr byla AM, držitelka vysokoškolského diplomu třetího cyklu, zaměstnána u společnosti mBank již tři a půl roku. Zaměstnanec mBank jí ukázal tabulku s historickým vývojem směnného kurzu CHF/PLN za období 3 let před podáním této žádosti a simulaci znázorňující změnu výše dluhu a splátek úvěru v případě zvýšení tohoto kurzu v budoucnu. PM, který podepsal žádost o úvěr a úvěrovou smlouvu dotčenou v původním řízení, se řízení o poskytnutí uvedeného úvěru ani schůzek se zaměstnanci společnosti mBank neúčastnil.
- 21 Dne 7. dubna 2020 podali AM a PM k Obvodnímu soudu pro Varšavu-město ve Varšavě (Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieście w Warszawie), který je předkládajícím soudem, žalobu proti společnosti mBank vycházející z neplatnosti některých ujednání smlouvy o úvěru dotčené v původním řízení. V rámci této žaloby se domáhají toho, aby byla společnosti mBank uložena povinnost zaplatit jim částku ve výši 37 439,70 PLN (přibližně 8 290 eur), navýšenou o zákonné úroky, jako náhradu splátek jistiny a úroků v rozsahu, v němž byly vybrány neoprávněně, a pro případ, že by předkládající soud prohlásil tuto smlouvu za neplatnou, částku ve výši 74 768,63 PLN (přibližně 16 550 eur), navýšenou o zákonné úroky, jako náhradu finančních prostředků, které žalovaná v původním řízení obdržela.

- 22 Předkládající soud uvádí, že dne 5. srpna 2014 předseda Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže a spotřebitelů (Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Polsko) zapsal do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí následující ujednání vzorové smlouvy použité společností mBank, podle něhož „[s]plátky jistiny a úroků, jakož i úroky budou spláceny v [polských zlotých] po přepočtu prodejním kurzem [švýcarského franku] z kurzovního lístku [...] Bank S. A. platného v den splátky ve 14:50 hod.“
- 23 Dne 25. května 2021 kromě toho předseda Úřadu pro hospodářskou soutěž a ochranu spotřebitelů zapsal do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí následující ujednání vzorové smlouvy použitá společností mBank, podle nichž „[k]urzy pro nákup/prodej měn platné v daný pracovní den se mohou měnit. Rozhodnutí o změně výše kurzů, jakož i o četnosti změn přijímá Banka s přihlédnutím k faktorům uvedeným v odstavci 6“ a „[k]urzy pro nákup/prodej měn, jakož i výše měnového rozpětí, se stanovují s přihlédnutím k následujícím faktorům: (1) aktuální kotace směnných kurzů na mezibankovním trhu, (2) nabídka a poptávka po měnách na domácím trhu, (3) úrokové a inflační diferenciály na domácím trhu, (4) likvidita měnového trhu, (5) stav platební a obchodní bilance“.
- 24 Podle předkládajícího soudu polské soudy považují smluvní ujednání, jež jsou obdobná ujednáním, která byla dne 5. srpna 2014 a 25. května 2021 zapsána do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí, či byla s těmito ujednáními totožná, za zneužívající z důvodu, že taková smluvní ujednání dávají dotyčné bance právo volně určit směnný kurz referenční cizí měny, a tudíž právo volně určit částku plnění, které má dlužník poskytnout, a to i přesto, že tento dlužník je zároveň povinen úvěr splatit pouze v polských zlotých.
- 25 Uvedený soud kromě toho konstatuje, že ujednání úvěrové smlouvy dotčené ve věci v původním řízení mají stejný obsah jako ujednání zapsaná do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí zmíněných v bodě 23 tohoto rozsudku.
- 26 Předkládající soud si klade otázku, zda pouhé zjištění, že smlouva obsahuje ujednání, jehož obsah odpovídá ujednání zapsanému do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí, stačí ke konstatování, že toto ujednání představuje zakázanou smluvní ujednání, aniž je nutné zkoumat a zjišťovat okolnosti uzavření této smlouvy.
- 27 I když úvěrová smlouva dotčená ve věci v původním řízení obsahuje ujednání, která stanoví, že tento úvěr se splácí v polských zlotých, zatímco společnost mBank převádí tuto měnu na švýcarské franky za použití vlastního směnného kurzu, obsahuje rovněž ujednání vzešlé z nového znění všeobecných obchodních podmínek společnosti mBank ze dne 1. července 2009, které stanoví možnost žalobců v původním řízení splatit uvedený úvěr přímo ve švýcarských francích. Žalobci tak mohou částku, která má být měsíčně splácena, přepočítat podle směnného kurzu bankovní instituce dle své volby a nejsou již závislí na směnném kurzu stanoveném společností mBank.
- 28 Vnitrostátní judikatura není jednotná, pokud jde o otázku, zda může ujednání smlouvy zbavit zneužívající povahy z důvodu jiného ujednání této smlouvy, které jej činí fakultativním.
- 29 Aniž je dotčena otázka, zda je třeba obě dotčená ujednání automaticky prohlásit za zneužívající, předkládající soud by měl posoudit přinejmenším zneužívající povahu ujednání, které stanoví, že úvěrová smlouva dotčená v původním řízení je indexována na švýcarský frank, jelikož toto ujednání nebylo nikdy zapsáno do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí.

- 30 V této souvislosti si předkládající soud klade otázku, zda společnost mBank měla povinnost poskytnout informace o kurzovém riziku rovněž AM, své zaměstnankyni ke dni podání žádosti o úvěr, s ohledem na její vzdělání a odbornou praxi.
- 31 V případě záporné odpovědi, tj. pokud by se v případě, kdy prodávající nebo poskytovatel uzavírá jednu smlouvu se dvěma spotřebiteli, mohla intenzita informační povinnosti tohoto prodávajícího nebo poskytovatele lišit podle toho, o jakého spotřebitele se jedná, se uvedený soud zamýšlí nad tím, jaké by to mohlo mít důsledky, zejména pokud jde o možnost konstatovat zneužívající povahu určitého ujednání, či dokonce neplatnost této smlouvy ve vztahu k jednomu z těchto dvou spotřebitelů.
- 32 Za těchto podmínek se Obvodní soud pro Varšavu-město ve Varšavě (Sąd Rejonowy dla Warszawy Śródmieścia w Warszawie) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Musí být čl. 3 odst. 1, čl. 7 odst. 1 a 2 a článek 8 směrnice [93/13] a zásada efektivity vykládány v tom smyslu, že k tomu, aby smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, bylo považováno za zneužívající smluvní ujednání, postačuje zjištění, že obsah tohoto smluvního ujednání odpovídá obsahu ujednání vzorové smlouvy, které bylo zapsáno do rejstříku zakázaných klauzulí?
- 2) Musí být čl. 3 odst. 1 směrnice [93/13] vykládán v tom smyslu, že brání [vnitrostátní judikatuře], podle níž zneužívající smluvní ujednání ztrácí svoji zneužívající povahu, pokud se spotřebitel může rozhodnout, že své povinnosti ze smlouvy bude plnit na základě jiného smluvního ujednání, které není zneužívající?
- 3) Musí být čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 1 směrnice [93/13] vykládány v tom smyslu, že prodávající nebo poskytovatel je povinen informovat každého spotřebitele o podstatných náležitostech smlouvy a rizicích s ní spojených, i když má dotýčný spotřebitel příslušné znalosti v této oblasti?
- 4) Musí být čl. 3 odst. 1, [čl. 6 odst. 1] a čl. 7 odst. 1 směrnice [93/13] vykládány v tom smyslu, že pokud několik spotřebitelů uzavře s určitým prodávajícím nebo poskytovatelem stejnou smlouvu, mohou být stejná smluvní ujednání považována vůči prvnímu spotřebiteli za zneužívající a vůči druhému z nich za nezneužívající, a pokud ano, může to mít za následek, že smlouva bude vůči prvnímu spotřebiteli neplatná a vůči druhému spotřebiteli platná, takže se na něj budou vztahovat všechny povinnosti z ní vyplývající?“

K předběžným otázkám

K první otázce

- 33 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 3 odst. 1, čl. 7 odst. 1 a 2, jakož i článek 8 směrnice 93/13 vykládány v tom smyslu, že brání tomu, aby smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, bylo příslušnými vnitrostátními orgány považováno za zneužívající pouze proto, že jeho obsah je rovnocenný obsahu ujednání vzorové smlouvy, které bylo zapsáno do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí.

- 34 Podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že systém ochrany zavedený směrnicí 93/13 vychází z myšlenky, že se spotřebitel nachází v nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli, co se týče vyjednávací síly i úrovně informovanosti (rozsudek ze dne 4. května 2023, BRD Groupe Societé Générale a Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, bod 24, jakož i citovaná judikatura).
- 35 Především je tedy podle čl. 3 odst. 1 této směrnice smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z této smlouvy, v neprospěch dotyčného spotřebitele, přičemž podle čl. 6 odst. 1 uvedené směrnice není takové zneužívající ujednání pro tohoto spotřebitele závazné. Posledně uvedené ustanovení má nahradit formální rovnováhu, již uvedená smlouva nastoluje mezi právy a povinnostmi smluvních stran, skutečnou rovnováhu, která má nastolit rovnost mezi smluvními stranami (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 4. května 2023, BRD Groupe Societé Générale a Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, bod 25, jakož i citovaná judikatura).
- 36 Dále vzhledem k povaze a významu veřejného zájmu na ochraně spotřebitelů, kteří se nacházejí v takovém nerovném postavení, ukládá čl. 7 odst. 1 ve spojení s dvacátým čtvrtým bodem odůvodnění téže směrnice členským státům povinnost zajistit odpovídající a účinné prostředky zabráňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli (rozsudek ze dne 4. května 2023, BRD Groupe Societé Générale a Next Capital Solutions, C-200/21, EU:C:2023:380, bod 27, jakož i citovaná judikatura).
- 37 Jak vyplývá z čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13, výše uvedené prostředky zahrnují možnost, že se osoby nebo organizace mající oprávněný zájem na ochraně spotřebitelů mohou obrátit na soudy za účelem určení, zda ujednání sepsaná pro obecné použití mají zneužívající charakter, a případně s cílem dosáhnout jejich zákazu (rozsudek ze dne 26. dubna 2012, Invitel, C-472/10, EU:C:2012:242, bod 36).
- 38 Vzhledem k tomu, že v projednávané věci žalobci v původním řízení podali k předkládajícímu soudu návrh týkající se konkrétní smlouvy, není namístě odpovídat na první otázku, pokud jde o čl. 7 odst. 2 směrnice 93/13.
- 39 Konečně podle dvanáctého bodu odůvodnění směrnice 93/13 tato směrnice provádí pouze částečnou a minimální harmonizaci vnitrostátních právních předpisů týkajících se zneužívajících ujednání s tím, že ponechává členským státům možnost, aby s náležitým ohledem na Smlouvu o FEU zajistily dotyčnému spotřebiteli vyšší úroveň ochrany prostřednictvím přísnějších vnitrostátních ustanovení, než jsou ustanovení uvedené směrnice. Podle článku 8 směrnice 93/13 mimoto členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná s touto Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany tohoto spotřebitele (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. prosince 2021, Trapeza Peiraios, C-243/20, EU:C:2021:1045, bod 54 a citovaná judikatura).
- 40 Pokud jde přitom o vnitrostátní rejstřík zakázaných klauzulí, Soudní dvůr rozhodl, že takový mechanismus, jako je tento rejstřík, spočívající ve vypracování seznamu klauzulí, které je třeba považovat za zneužívající, spadá pod přísnější ustanovení, která mohou členské státy přijmout nebo zachovat podle článku 8 směrnice 93/13 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. února 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, bod 61), a že tento rejstřík v zásadě odpovídá zájmu ochrany spotřebitelů (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Biuro podróży „Partner“, C-119/15, EU:C:2016:987, bod 36).

- 41 Konstatování zneužívající povahy sporného smluvního ujednání na základě srovnání jeho obsahu s obsahem ujednání zapsaného do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí totiž může rychle přispět k tomu, aby zneužívající ujednání použitá v mnoha smlouvách přestala vyvolávat účinky vůči spotřebitelům, kteří jsou stranami těchto smluv.
- 42 Ostatně Soudní dvůr opět na základě článku 8 směrnice 93/13 rozhodl, že členské státy mohou rozšířit ochranu poskytovanou článkem 3 odst. 1 a 3 této směrnice ve spojení s bodem 1 přílohy uvedené směrnice tím, že za zneužívající obecně prohlásí ujednání uvedená v tomto bodě, a další zkoumání podle kritérií uvedených v čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 není nutné (rozsudek ze dne 19. září 2019, Lovasné Tóth, C-34/18, EU:C:2019:764, bod 47).
- 43 Soudní dvůr dále rozhodl, že pokud je vnitrostátní rejstřík zakázaných klauzulí veden transparentním způsobem v zájmu nejen spotřebitelů, ale i prodávajících a poskytovatelů, a je-li v souladu se zásadou právní jistoty aktualizován, je zavedení takového rejstříku slučitelné s unijním právem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Biuro podróży „Partner“, C-119/15, EU:C:2016:987, body 36 až 39 a 43).
- 44 Soudní dvůr totiž konstatoval, že použití mechanismu rejstříku zneužívajících klauzulí předpokládá, že příslušný vnitrostátní soud posoudí rovnocennost napadeného smluvního ujednání s ujednáním všeobecných obchodních podmínek, které bylo prohlášeno za zakázané a je uvedeno v tomto rejstříku, a dotýčný prodávající nebo poskytovatel má možnost napadnout tuto rovnocennost u vnitrostátního soudu za účelem určení, zda vzhledem ke všem relevantním okolnostem každého případu je toto ujednání věcně shodné, zejména pokud jde o účinky, které vyvolává, s ujednáním uvedeným v tomto rejstříku (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Biuro podróży „Partner“, C-119/15, EU:C:2016:987, body 40 až 42).
- 45 Kromě toho je třeba rovněž připomenout, že i když v souladu s článkem 8 směrnice 93/13 mohou členské státy stanovit ve svém vnitrostátním právu širší rozsah přezkumu prováděného i bez návrhu, než jaký musí provést jejich soudy na základě této směrnice, či dokonce takové zjednodušené postupy pro posouzení zneužívající povahy smluvního ujednání, jako je postup dotčený ve věci v původním řízení, je vnitrostátní soud obecně povinen informovat účastníky sporu o tomto posouzení a vyzvat je, aby se k tomu kontradiktorně vyjádřili způsobem, který v tomto ohledu stanoví vnitrostátní procesní pravidla (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. března 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, body 41 a 42).
- 46 Za těchto podmínek je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 1, čl. 7 odst. 1 a článek 8 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání tomu, aby smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, bylo příslušnými vnitrostátními orgány považováno za zneužívající pouze proto, že jeho obsah je rovnocenný obsahu ujednání vzorové smlouvy, které bylo zapsáno do vnitrostátního rejstříku zakázaných klauzulí.

K druhé otázce

- 47 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že ujednání smlouvy, které musí být z důvodu podmínek plnění určitých povinností dotyčného spotřebitele, jež jsou v něm stanoveny, považováno za zneužívající, může se takové zneužívající povahy zbavit z důvodu jiného ujednání této smlouvy, které stanoví možnost tohoto spotřebitele plnit tyto povinnosti za jiných podmínek.

- 48 Podle ustálené judikatury se pravomoc Soudního dvora v této oblasti vztahuje na výklad pojmu „zneužívající ujednání“, uvedeného v čl. 3 odst. 1 této směrnice a v její příloze, i na stanovení kritérií, která vnitrostátní soud může nebo musí použít při přezkumu smluvního ujednání s ohledem na uvedené ustanovení směrnice, přičemž je věcí tohoto soudu, aby s přihlédnutím k těmto kritériím rozhodl o konkrétní kvalifikaci předmětného smluvního ujednání v závislosti na okolnostech daného případu. Z toho vyplývá, že se Soudní dvůr musí omezit na to, že vnitrostátnímu soudu poskytne vodítka, která musí tento soud zohlednit při posuzování zneužívající povahy dotyčného ujednání (rozsudek ze dne 8. prosince 2022, Caisse régionale de Crédit mutuel de Loire-Atlantique et du Centre Ouest, C-600/21, EU:C:2022:970, bod 38).
- 49 V tomto ohledu je třeba připomenout, že při posuzování zneužívající povahy smluvního ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, přísluší vnitrostátnímu soudu, aby s přihlédnutím ke kritériím uvedeným v čl. 3 odst. 1 a článku 5 směrnice 93/13 určil, zda vzhledem ke zvláštním okolnostem projednávané věci splňuje takové ujednání požadavky dobré víry, vyváženosti a transparentnosti stanovené touto směrnicí (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. března 2019, Abanca Corporación Bancaria a Bankia, C-70/17 a C-179/17, EU:C:2019:250, bod 50, jakož i citovaná judikatura).
- 50 Je pravda, že k tomu, aby vnitrostátní soud mohl posoudit případnou zneužívající povahu smluvního ujednání, na němž je založen návrh, který mu byl předložen, musí zohlednit všechna ostatní ujednání dotyčné smlouvy (rozsudek ze dne 27. ledna 2021, Dexia Nederland, C-229/19 a C-289/19, EU:C:2021:68, Dexia Nederland, C-229/19 a C-289/19, EU:C:2021:68, bod 58 a citovaná judikatura), jelikož v závislosti na obsahu této smlouvy může být nezbytné posoudit kumulativní účinek všech ujednání uvedené smlouvy (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. března 2020, Lintner, C-511/17, EU:C:2020:188, bod 47 a citovaná judikatura).
- 51 Soudní dvůr však upřesnil, že vnitrostátní soud se musí při posuzování zneužívající povahy ujednání přenést pouze do okamžiku uzavření dotyčné smlouvy a posoudit zejména s ohledem na všechny okolnosti, které provázely její uzavření, zda toto ujednání samo o sobě způsobilo nerovnováhu mezi právy a povinnostmi stran ve prospěch dotyčného prodávajícího nebo poskytovatele, a to i tehdy, pokud by k této nerovnováze mohlo dojít pouze v případě, že by nastaly určité okolnosti, nebo že by uvedené ujednání mohlo za jiných okolností dokonce přinést dotyčnému spotřebiteli prospěch (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 27. ledna 2021, Dexia Nederland, C-229/19 a C-289/19, EU:C:2021:68, body 54 a 55).
- 52 V projednávané věci z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že úvěrová smlouva dotčená v původním řízení obsahuje ujednání, jejichž obsah je rovnocenný obsahu ujednání zapsaných ve vnitrostátním rejstříku zakázaných klauzulí, která ukládají dlužníkovi povinnost splatit úvěr indexovaný na cizí měnu pouze v národní měně přepočtené podle směnného kurzu volně určeného dotyčnou bankou.
- 53 Kromě toho úvěrová smlouva dotčená v původním řízení obsahuje rovněž ujednání, která umožňují žalobcům v původním řízení splácet dotčený úvěr přímo ve švýcarských francích s tím, že si částku, která má být měsíčně splácena v této měně, mohou obstarat u instituce podle svého výběru, aniž může společnost mBank tuto částku volně určit. Jak zdůraznila Evropská komise ve svém písemném vyjádření, tato další ujednání proto představují alternativní způsob splácení úvěru dotyčným spotřebitelem vedle způsobu, který je stanoven v ujednáních uvedených v předchozím bodě.

- 54 Z bodu 23 tohoto rozsudku přitom vyplývá, že posledně uvedená ujednání byla považována za zneužívající z důvodu, že dotyčné bance přiznávají právo volně určovat směnný kurz, a tudíž výši plnění, které má být poskytnuto, a z tohoto důvodu samy o sobě způsobují významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran ve prospěch dotyčného prodávajícího nebo poskytovatele. Skutečnost, že k této nerovnováze možná nedojde, pokud se dotyčný spotřebitel během plnění smlouvy rozhodne využít alternativních způsobů splácení úvěru stanovených touto smlouvou, nemá tedy, jak je uvedeno v bodě 51 tohoto rozsudku, vliv na posouzení zneužívající povahy posledně uvedených ujednání jako takových.
- 55 Je třeba dodat, že vložení dvou alternativních ujednání do spotřebitelské smlouvy, která se týká plnění stejné povinnosti spotřebitele, z nichž jedno je zneužívající a druhé dovolené, umožňuje dotyčnému prodávajícímu nebo poskytovateli spekulovat na to, že tento spotřebitel v důsledku nedostatku informací, nepozornosti nebo nepochopení splní dotčenou povinnost v souladu s ujednáním, které v jeho neprospěch způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran. Takový smluvní mechanismus tedy může mít sám o sobě zneužívající povahu.
- 56 Neprohlášení zneužívajícího ujednání za neplatné by navíc mohlo narušit dlouhodobý cíl stanovený v článku 7 směrnice 93/13, kterým je zabránit dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, jež uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.
- 57 Za těchto podmínek je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že ujednání smlouvy, které musí být z důvodu podmínek plnění určitých povinností dotyčného spotřebitele, jež jsou v něm stanoveny, považováno za zneužívající, nemůže se takové zneužívající povahy zbavit z důvodu jiného ujednání této smlouvy, které stanoví možnost tohoto spotřebitele plnit tyto povinnosti za jiných podmínek.

K třetí otázce

- 58 Třetí otázka, jejímž předmětem je výklad čl. 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 1 směrnice 93/13, se týká požadavku transparentnosti, který se vztahuje na prodávajícího nebo poskytovatele před uzavřením smlouvy o úvěru indexovaném na cizí měnu vůči potenciálnímu dlužníkovi, který je jeho zaměstnancem. Tento požadavek transparentnosti je nicméně stanoven v čl. 4 odst. 2 této směrnice, pokud jde o taková ujednání, jako jsou ujednání dotčená ve věci v původním řízení, a pojem „spotřebitel“ je definován v čl. 2 písm. b) uvedené směrnice.
- 59 Je tudíž třeba mít za to, že podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 ve spojení s čl. 2 písm. b) této směrnice vykládán v tom smyslu, že prodávající nebo poskytovatel má povinnost informovat dotyčného spotřebitele o podstatných náležitostech uzavírané smlouvy a o rizicích spojených s touto smlouvou, a to i tehdy, když je tento spotřebitel jeho zaměstnancem a má příslušné znalosti v oblasti uvedené smlouvy.
- 60 Je třeba připomenout, že požadavek transparentnosti smluvních ujednání stanovený v čl. 4 odst. 2 této směrnice musí být chápán tak, že vyžaduje nejen to, aby dotyčné ujednání bylo pro spotřebitele srozumitelné z formálního a gramatického hlediska, ale rovněž aby průměrnému běžně informovanému a přiměřeně pozornému a obezřetnému spotřebiteli umožnilo porozumět konkrétnímu fungování tohoto ujednání, a posoudit tak na základě přesných a srozumitelných kritérií potenciálně významné ekonomické důsledky takového ujednání pro jeho finanční závazky (rozsudek ze dne 10. června 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 64 a citovaná judikatura).

- 61 Tento odkaz na průměrného spotřebitele představuje objektivní kritérium. Pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 má ostatně objektivní povahu a je nezávislý na konkrétních znalostech, které dotyčná osoba může mít, nebo na informacích, jež má tato osoba skutečně k dispozici (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. března 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, bod 24, jakož i citovaná judikatura).
- 62 Pokud jde konkrétně o takové smlouvy o úvěru indexovaném na cizí měnu, jako je smlouva dotčená v původním řízení, požadavek transparentnosti smluvních ujednání zejména znamená, že dotyčný spotřebitel musí od prodávajícího nebo poskytovatele získat jasné informace, z nichž vyplývá, že uzavřením takové smlouvy se vystavuje určitému kurzovému riziku, což může případně zhoršit jeho ekonomickou situaci, pokud by došlo k znehodnocení měny, v níž mu plynou příjmy. Kromě toho musí prodávající nebo poskytovatel vysvětlit možné výkyvy směnného kurzu a rizika spojená s uzavřením takové smlouvy (rozsudek ze dne 10. června 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 71 a citovaná judikatura).
- 63 Informace sdělené uvedeným prodávajícím nebo poskytovatelem musí průměrnému, běžně informovanému a přiměřeně pozornému a obezřetnému spotřebiteli umožnit nejen pochopit, že v závislosti na změnách směnného kurzu může vývoj parity zúčtovací měny vůči platební měně vést k nepříznivým důsledkům pro jeho finanční závazky, ale rovněž aby si při uzavírání smlouvy o úvěru indexovaném na cizí měnu uvědomil skutečné riziko, kterému se vystavuje během celé doby trvání této smlouvy v případě významného znehodnocení měny, v níž mu plynou příjmy, oproti zúčtovací měně (rozsudek ze dne 10. června 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 až C-782/19, EU:C:2021:470, bod 72).
- 64 Je na vnitrostátním soudu, aby zohlednil všechny okolnosti, za nichž byla smlouva uzavřena, a ověřil, zda byly dotyčnému spotřebiteli sděleny všechny informace, jež mohou mít vliv na rozsah jeho závazku a umožňují mu posoudit finanční důsledky závazku [rozsudek ze dne 12. ledna 2023, D. V. (Odměna advokáta – Princip hodinové sazby), C-395/21, EU:C:2023:14, bod 38 a citovaná judikatura].
- 65 V projednávané věci z informací poskytnutých předkládajícím soudem vyplývá, že AM, která spolu s PM uzavřela smlouvu o úvěru indexovaném na cizí měnu, byla zaměstnankyní společnosti mBank a měla z důvodu svého vzdělání a odborné praxe znalosti o podstatných náležitostech a rizicích spojených s touto smlouvou o úvěru, které byly znalostmi obezřetnějšího spotřebitele, než je průměrný spotřebitel.
- 66 Z bodů 60 a 61 tohoto rozsudku však vyplývá, že dodržení požadavku transparentnosti musí být ověřeno ve vztahu k objektivnímu standardu běžně informovaného a přiměřeně pozorného a obezřetného spotřebitele, jemuž mimo jiné neodpovídá ani méně obezřetný spotřebitel, ani obezřetnější spotřebitel, než je průměrný spotřebitel.
- 67 Kromě toho ze znění čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 vyplývá, že ochrana poskytovaná touto směrnicí závisí na tom, pro jaké účely fyzická osoba jedná, a sice pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání, a nikoli na konkrétních znalostech, kterými tato osoba disponuje.
- 68 Toto široké pojetí pojmu „spotřebitel“ umožňuje zajistit ochranu přiznanou touto směrnicí všem fyzickým osobám, které se nacházejí ve slabším postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli nejen z hlediska úrovně informovanosti, ale rovněž vyjednávací síly, což vede tyto fyzické osoby

k tomu, že přistupují na podmínky předem vypracované tímto prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž mohou obsah těchto podmínek jakkoli ovlivnit (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. března 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, body 25 a 28).

- 69 Skutečnost, že fyzická osoba uzavře jinou než pracovní smlouvu se svým zaměstnavatelem, tedy nebrání sama o sobě tomu, aby byla tato osoba považována za „spotřebitele“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 (rozsudek ze dne 21. března 2019, Pouvin a Dijoux, C-590/17, EU:C:2019:232, bod 29).
- 70 Za těchto podmínek je třeba na třetí otázku odpovědět tak, že čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 ve spojení s čl. 2 písm. b) této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že prodávající nebo poskytovatel má povinnost informovat dotyčného spotřebitele o podstatných náležitostech uzavírané smlouvy a o rizicích spojených s touto smlouvou, a to i tehdy, když je tento spotřebitel jeho zaměstnancem a má příslušné znalosti v oblasti uvedené smlouvy.

Ke čtvrté otázce

- 71 Podstatou čtvrté otázky předkládajícího soudu je, zda musí být ustanovení směrnice 93/13 vykládána v tom smyslu, že pokud dva spotřebitelé uzavrou s prodávajícím nebo poskytovatelem tutéž smlouvu, mohou být tatáž smluvní ujednání považována za zneužívající vůči jednomu spotřebiteli a za nezneužívající vůči druhému.
- 72 Jak vyplývá z bodu 31 tohoto rozsudku, tato otázka byla položena pouze pro případ záporné odpovědi na třetí otázku. Vzhledem k tomu, že tento případ nenastal, není třeba na čtvrtou otázku odpovídat.

K nákladům řízení

- 73 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (devátý senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 3 odst. 1, čl. 7 odst. 1 a článek 8 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání tomu, aby smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, bylo příslušnými vnitrostátními orgány považováno za zneužívající pouze proto, že jeho obsah je rovnocenný obsahu ujednání vzorové smlouvy, které bylo zapsáno do vnitrostátního rejstříku obsahujícího klauzule všeobecných obchodních podmínek považované za zakázané.
- 2) Článek 3 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že ujednání smlouvy, které musí být z důvodu podmínek plnění určitých povinností dotyčného spotřebitele, jež jsou v něm stanoveny, považováno za zneužívající, nemůže se takové zneužívající povahy zbavit z důvodu jiného ujednání této smlouvy, které stanoví možnost tohoto spotřebitele plnit tyto povinnosti za jiných podmínek.

- 3) Článek 4 odst. 2 směrnice 93/13 ve spojení s čl. 2 písm. b) této směrnice musí být vykládán v tom smyslu, že prodávající nebo poskytovatel má povinnost informovat dotyčného spotřebitele o podstatných náležitostech uzavírané smlouvy a o rizicích spojených s touto smlouvou, a to i tehdy, když je tento spotřebitel jeho zaměstnancem a má příslušné znalosti v oblasti uvedené smlouvy.**

Podpisy